

Evenemang för alla - En guide för tillgängliga evenemang



Skriven av Rikard Fröberg, FFKP

Redaktionellt arbete: Styrgruppen i projektet.

Evenemang för alla

Den här guiden är resultatet av projektet Evenemang för alla som löpte under 2011 - 2012 och studerade hur man skapar tillgängliga evenemang.

Projektet har en webbplats med projektblogg: evenemangforalla.se.

Tack:

FFKP beställde och ledde projektet med finansiering från PTS. Denna första upplaga av guiden tillägnas Erik Ljungberg, in memoriam.

LATEX av Rikard Fröberg, tack vare och med stöd av Patrik Willard

Omslagsfoto: *Out boating on the porch* av Kristina Alexanderson

CC BY-NC-SA 2.0

Copyleft © 2011 FFKP och Evenemang för alla.

 Hela denna guide är licensierad under Creative Commons

Attribution-ShareAlike (Erkännande-Dela-lika) 2.5 vad gäller texter men vissa bilder kan ha någon annan variant av Creative Commons-licens vilket i så fall anges.

Innehåll

Inledning	1
1 Att informera om tillgänglighet	3
1.1 Inledning	3
1.2 Avgränsning	3
1.3 Medverkande och källor	4
1.4 Råd	4
1.4.1 Varför ska man informera om tillgänglighet?	4
1.4.2 Varför informerar inte alla om tillgänglighet?	10
1.4.3 Hur informerar man på ett tillgängligt sätt?	10
1.4.4 Vad kan man informera om, utifrån de fem svårigheterna?	12
1.5 Sammanfattning - Att informera om tillgänglighet	16
1.5.1 De fem svårigheterna	16
1.5.2 Anledningar att informera om tillgänglighet	16
1.5.3 Att tänka på när man informerar	17
1.5.4 Konkreta råd	17
2 Bemötande	19
2.1 Inledning	19
2.2 Insikt och förståelse	19
2.3 Resurser på Internet	20
2.3.1 Guider och informationsmaterial	20
2.3.2 Webbadresser till relevanta organisationer	21
2.4 Övriga resurser	21
2.5 Allmänna råd	22
3 Entréer och dörrar	23
3.1 Inledning	23
3.2 Placering	24

3.3	Storlek och utformning	24
3.4	Funktion	24
3.5	Markering	25
3.6	Angöring och parkering	25
3.7	Länkar och resurser	26
3.8	Sammanfattning	27
4	Hygienutrymmen	29
4.1	Inledning	29
4.2	Tillgång och placering	30
4.3	Utformning	30
4.3.1	Dörrrens utformning	31
4.3.2	Utformning av tvättställ och inredning	31
4.4	Säkerhet	32
4.5	Resurser och vidareläsning	32
5	Scen och huvudattraktion	33
5.1	Inledning	33
5.2	Scenens utformning	34
5.2.1	Tillträde till scenen	34
5.2.2	Tillgänglighet kring scenen	34
5.2.3	Ljudperspektiv på scenen	34
5.2.4	Ljus- och synperspektiv på scenen	35
5.2.5	Allergi och känslighet mot vissa ämnen	36
5.2.6	Länkar för vidareläsning	37

Evenemang för alla - Inledning

Inledning

Bakgrund och avgränsning

Bakgrund

Projektet *Evenemang för alla* startade som ett tävlingsbidrag i Post- och Telestyrelsens (PTS)[2] årliga innovationstävling *Innovation för alla*[3] som 2010 hade temat ”Kultur och fritid”[4]. Projektet, då under arbetsnamnet Evenemangsguiden, var en av vinnarna och fick i pris finansiering av PTS.

Evenemang för alla drevs och beställdes av Föreningen fri kultur och programvara (FFKP)[5] och samlade in information för att sammanställa en guide, främst ämnad för arrangörer av olika evenemang, för att ge råd om hur man säkerställer att evenemang inom kultur och fritid är tillgängliga för alla oavsett bakgrund, förutsättningar och eventuella svårigheter.

Avgränsning

Tillgänglighet är ett brett område och projektet har fokuserat på lösningar som underlättar för personer med någon av fem olika svårigheter att delta i kultur- och fritidsutbudet vid evenemang. Dessa svårigheter är: Svårt att *se, höra, röra sig, tåla vissa ämnen* och slutligen svårt att *bearbeta, förmedla eller tolka information*.

Medverkande och samarbeten

Projektet har arbetat i samarbete med personer från olika organisationer från tre olika perspektiv på evenemang. Från besökarperspektivet har bland annat personer medverkat från Brukarstödcentrum (HSO i Göteborg)[6], Synskadades Riksförbund [7], Göteborgs Dövas Förening[8], och Full Delaktighet[9]. Besökarperspektivet har försökt bidra med erfarenheter och expertis från besökare

som har, eller har kunskap om, någon svårighet. Från nästa perspektiv, arrangörsperspektivet, har personer medverkat från bland annat Göteborg & Co[10]. Självklart har vi bedömt arrangörens perspektiv som betydelsefullt för guidens innehåll och omfattning. Sist men inte minst har vi haft med personer från ett slags samhällsperspektiv, där Göteborgs kommun medverkat, bland annat i form av Fastighetskontoret [11].

Utöver ovan nämnda har projektet arbetat med intervjuer, studiebesök och workshopar. Medverkande nämns under respektive avsnitt i själva guiden.

Evenemang för alla - Information

1

Att informera om tillgänglighet

När, varför och hur informerar man om tillgänglighet?

1.1 Inledning

Projektet för att producera denna guide inleddes med en workshop som behandlade det omfattande ämnet ”Att informera om tillgänglighet”. Detta kapitel bygger på resultatet från workshoppen, intervjuer och relevant litteratur. I slutet av kapitlet finns en sammanfattning med kärnfulla råd. Denna sammanfattning kan tjäna som lathund och med fördel skrivas ut och spridas till personal i verksamheten.



“group conversation / project”
CC BY-NC 2.0
Piktogram från Sclera NPO

1.2 Avgränsning

Då ämnet är väldigt stort, fokuserade workshoppen på diskussionsgrupper och behandlade ett urval av frågor och perspektiv:

- Varför ska man informera om tillgänglighet?
- Varför informerar inte alla om tillgänglighet?

- Hur informerar man på ett tillgängligt sätt?
- Vad kan man informera om, utifrån de fem svårigheterna¹ ?
- Ingår resor i ett evenemangs tillgänglighet?

Dessa ämnen redovisas nedan utifrån den information som kom fram vid workshopen och intervjuer.

1.3 Medverkande och källor

Medverkade i workshopen gjorde representanter från projektets styrgrupp och inbjudna organisationer och individer. Workshopgruppen bestod av personer med anknytning till följande organisationer:

- Göteborg & Co
- Projekt Utopia[12]
- Sjöfartsmuseet Akvariet i Göteborg[13]
- Lilliecrona Consulting - Syntolkning[14]
- Göteborg Stad, tillgänglighetsenheten på fastighetskontoret
- Intressegruppen för Assistansberättigade[15]
- Brukarstödcentrum, Handikappföreningarnas Samarbetsorgan
- Göteborgs Dövas Förening
- Bloggen Full Delaktighet Nu

1.4 Råd

Utifrån det material som kom fram vid workshopen och intervjuerna lämnar vi följande råd utifrån de frågeställningar som nämnts ovan.

1.4.1 Varför ska man informera om tillgänglighet?

Information gör att fler besökare kommer

Ungefär var femte person i Sverige har någon svårighet eller funktionsnedsättning [16]. Detta innebär att många avstår eller undviker att gå på ett evenemang om tillgängligheten är oklar. Till exempel så har väldigt många pensionärer någon

¹De fem svårigheterna, som också utgör avgränsningen vad gäller tillgänglighet i projektet, är: Svårt att *Se, Höra, Röra sig, Tåla vissa ämnen* och slutligen svårt att *Bearbeta, förmedla eller tolka information*

svårighet med att röra sig, höra, läsa eller se. Tillgänglighetsinformation gäller alla mänskor. Har ni många trappor? Men det finns hiss? Berätta det! Visa hur det ser ut.

I denna punkt ingår också fler argument som har med ökat antal besökare att göra. Även om man potentiellt sett når 25% fler besökare genom att informera om sin tillgänglighet, så kan faktiskt siffran vara ännu större. Ponera att ett företag ska boka konferensanläggning. Det räcker ju då att bara en anställd på företaget har någon funktionsnedsättning eller svårighet för att hela företaget ska förlägga sin konferens i en lokal där tillgängligheten är väl beskriven. Samma resonemang går naturligtvis att applicera på familjer och sällskap med vänner.

Ovanstående gäller oavsett om er målgrupp är bred och allmän eller mer specifik. Ni kan behålla er målgrupp men nå fler inom den genom rätt information.

Sparar tid och energi (informera om vanliga frågor)

Ofta får personal i växel, reception eller informationsdisken samma eller liknande frågor. ”Finns det handikapparkering?” ”Har ni teleslinga?” osv. Det är naturligt att behandla informationen om tillgängligheten som vilken information som helst och göra den lättåtkomlig för allmänheten och besökare. Det sparar tid och energi, inte bara för besökaren utan även för verksamheten och arrangören.

Förutom att bespara tid för vanligt återkommande frågor, så underlättar informationen ert arbete på flera sätt. Personalen får själva en källa att gå till vid specifika frågor, ni får en bild av hur tillgängligt ert evenemang är och kanske på köpet en åtgärdsplan för framtida tillgänglighetsanpassningar. Genom att involvera all personal vid sammanställandet av informationen så medvetandegörs och utbildas personalen samtidigt i ämnet.

Dessutom möjliggör informationen för besökarna att skaffa sig en egen, individuell bild av tillgängligheten för just dem. Besökarna är specialister på sina egna begränsningar och möjligheter. Genom information om lokaler och faciliteter ges de en möjlighet att själva avgöra hur väl evenemanget är tillgängligt för dem.

Undvik att besökare kommer till er i onödan och blir besvikna

Självklart borde man som besökare förutsätta att ett evenemang är tillgängligt för alla och att man är lika välkommen som någon annan. Finns ingen information om motsatsen, så köper man en biljett, bokar en resa och far iväg. Skulle man på plats upptäcka att man inte kommer fram eller ens kommer in, eller av någon annan anledning inte kan ta del av evenemanget blir naturligtvis besvikelsen och frustrationen stor. Utgå från att alla bör ha tillgång till ert evenemang. Finns det tveksamheter, så belys och informera om dessa tydligt. Som nämndes ovan så kan besökarna själva bäst avgöra graden av tillgänglighet. Var öppen och redovisa hur det ser ut och var beredd att svara på eventuella frågor - det är en fördel att kunna reda ut oklarheter på ett tidigt stadium.



"bite"
CC BY-NC 2.0
Piktogram från Sclera NPO

Ekonomiskt lönsamt – fler besökare, färre frågor, färre besvikna besökare

Som flera av punkterna ovan visat så finns det många ekonomiska skäl till att informera om tillgängligheten på ert evenemang. Ingen arrangör eller anordnare av evenemang vill ha färre besökare, fler frågor, och fler besvikna och missnöjda kunder.

Ta servering som ett exempel. Kanske har restaurangen eller caféet hos er ett utbud fika eller mat med innehållsdeklaration. Skriv det på hemsidan och i inbjudan eller annonser. Den som inte tål eller kan äta något ämne uppskattar naturligtvis information i förväg så hon kan planera sina måltider. En liten notis om att maten är innehållsdeklarerad, eller kanske att olika fria alternativ erbjuds, kan således dels leda till att matallergiska gäster väljer just er, dels att gästen slipper ställa frågan.

Ett annat exempel kan vara att det finns teleslinga för information i ljudform. Var inte blyga med att informera om detta. Det kan vara avgörande för om gäster med nedsatt hörsel tycker ett besök är värt besväret.

Besökarna får mer realistiska förväntningar och även personalen får en trygghet och ett stöd i informationen.

Synliggör hur tillgänglig evenemanget är

Oavsett om evenemanget är väldigt tillgängligt eller otillgängligt så är detta alltså enligt ovanstående punkter relevant att kommunicera. Ett evenemang som är tillgängligt för alla når inte alla om information om detta saknas. I det fall

evenemanget helt eller delvis är otillgängligt ur olika aspekter så bör detta kommuniceras på ett öppet sätt. Det som är otillgängligt för någon kanske är tillgängligt för en annan. Och att inte informera alls kan alltså leda till missnöje och besvikelse när detta väl visar sig. Tänk också på att med rätt information så kan många planera in eventuella speciallösningar som behövs för att besöka en till synes otillgänglig lokal. Men speciallösningar kräver ofta planering i förväg.

Verksamhetens ansvar – inte individens (besökarens)

Den här punkten handlar om att den som anordnar ett evenemang också bör tillhandahålla information om lokaler och evenemanget så att eventuella besökare själva kan bilda sig en uppfattning om i vilken grad evenemanget är tillgängligt för dem. Det är viktigt att verksamheten känner och tar detta ansvar för att informera och inte lägger det på enskilda medarbetare eller besökare. Det ska vara lätt att få en bild av hur evenemanget är tillgängligt för den enskilde besökaren. Ni ansvarar för att informationen finns så att besökarna kan avgöra vad den innebär för just dem.

Bidrar till ökad medvetenhet hos besökare och andra arrangörer

Att informera om evenemanget ur ett tillgänglighetsperspektiv bidrar till att lyfta frågan och öka medvetenheten hos alla som tar till sig av informationen. När ni informerar om er verksamhet, lokaler och platser och belyser tillgängligheten, bidrar ni till att medvetandegöra besökare såväl som personal. Kanske får ni även andra evenemang att följa ert exempel - om inte så sticker ni ut som föregångare och förebilder bland konkurrenterna.

Informationen är relevant för alla, t ex kamrater, anhöriga, organisationer behöver veta

Informationen om tillgänglighet är inte bara relevant för besökare med någon svårighet. Det bör vara lika naturligt och enkelt för en kamrat, en anhörig eller en organisation att skaffa sig en bild av tillgängligheten hos er. Tillgängligheten rör alla och är inte en specialfråga som berör några få.

Aktivt ta ställning för att tillgänglighetsinformation är självklart och nödvändigt

De flesta människor man frågar tycker att det är viktigt med tillgänglighet och likabehandling. Tycker ni också det, så visa det genom att aktivt informera kring frågorna. Hur långt ni har kommit i tillgänglighetsarbetet spelar här ingen roll, att välja att informera är att ta ställning för att frågan är viktig och existerar.

Nödvändig information för personer med någon svårighet

Även om informationen berör alla oavsett förutsättningar, så kan den vara helt nödvändigt för vissa besökare. Ett talesätt lyder: *Tillgänglighet är nödvändigt för några få, bra för de flesta och bekvämt för alla.* Om ni får med dem för vilka informationen är nödvändig, så når ni resten på köpet.

Besökare vill vara självständiga – inte behöva fråga

Personer med någon svårighet ska inte behöva vara beroende av er välvilja eller assistans. Man vill själv kunna avgöra hur man ska klara av eller förhålla sig till olika hinder eller svårigheter. Ju mer information besökare själva kan ta del av, desto mindre behöver de känna att de är beroende av er vilja att hjälpa till. Naturligtvis måste ni vara beredda på att hjälpa till eller svara på frågor men för många är det skönt att själva kunna bilda sig en uppfattning utan att behöva be om hjälp.

Skilj på intern tillgänglighetsinformation och besökarinformation

Detta är inte så mycket ett skäl att informera som ett råd kring informationen. Det är klokt att fundera över detaljnivån på informationen. Den information som riktar sig utåt, till besökarna, behöver inte vara väldigt utförlig och detaljerad. Däremot är det bra att inventera på större nivå för interna behov. Dels så kan man faktiskt erbjuda mer detaljerad information om någon efterfrågar det. Dels så kan verksamheten ha mycket nytta av mer detaljerad inventering av tillgängligheten, till exempel om man vill skapa en åtgärdsplan för ökad tillgänglighet eller leva upp till normer och riktlinjer enligt lagar och regelverk beträffande tillgänglighet.

Goodwill – men man måste våga ta dialogen om man får feedback

Den som tydligt informerar om tillgängligheten signalerar att man tar detta på allvar och är medveten om dess betydelse. Detta bidrar naturligtvis till den image som evenemanget har. Det är emellertid viktigt att man är lyhörd och inte enbart ser informationen som envägskommunikation. Får ni frågor eller synpunkter, var lyhörd och se detta som något positivt. Ni har nått fram med informationen och får reaktioner på den från dem som den berör - besökarna.

Tillgänglighetsinformation är en naturlig del av den allmänna informationen

De flesta evenemang och verksamheter som riktar sig till en publik informerar redan om sig själva. Man har en vägbeskrivning, adress, kontaktuppgifter och kanske en historik man vill förmedla. Information kring tillgängligheten är inte konstigare än att berätta vilken buss man tar för att besöka er. Öppettider är lika självklart att informera om som huruvida det går att ta sig fram utan att vara fullt seende. Om man ser på tillgängligheten som man gör på öppettider och biljettpreiser, så faller det sig naturligt att informera om den.

Det är faktiskt inte nödvändigtvis krångligt alls – man kommer långt med att bara beskriva verkligheten

I diskussioner med olika arrangörer av evenemang så har följande sentens dykt upp: ”Det behöver ju inte vara så krångligt, man beskriver ju verkligheten”. Och visst är det så. Till exempel ett foto över entrén kan säga mer än flera sidor med mått och ritningar. Detaljer är förvisso bra men att enkelt beskriva hur det ser ut och hur planeringen av platsen eller lokalerna är räcker långt.

Vänta inte på att besökarna ska fråga eller upptäcka det själva

Ni kanske redan investerat en hel del på att öka ert evenemangs tillgänglighet. Det sista steget är då att berätta om detta genom att beskriva tillgängligheten i stort.

Våga beskriva även det som inte är helt tillgängligt

Det finns alltid områden vars tillgänglighet går att förbättra. Detta är ingenting som behöver mörkas. Mycket är vunnet bara genom att beskriva de faktiska förhållandena. Var öppen för alternativa individuella lösningar och låt besökaren själv avgöra graden av tillgänglighet. Det är bättre att informera om hur det förhåller sig än att inte säga någonting alls om de områden där ni känner att tillgängligheten brister.



"Rasrisk" Rikard Fröberg - CC-BY-NC-SA

1.4.2 Varför informerar inte alla om tillgänglighet?

Workshopen undersökte också frågan ”Varför informerar inte alla om tillgänglighet?” Här nedan sammanfattas i punktform deltagarnas erfarenheter och analys.

- Okunskap – omedvetenhet om behovet och skäl
- Ovilja – några vill helt enkelt inte informera om tillgänglighet
- Rädsla att verka dålig eller begränsande
- Rädsla att man inte ger hela bilden eller skapar falska förhoppningar
- Finns ej med i budget eller strategibeslut för informationsavdelningen
- Tro om att det är för omfattande och kommer bli dyrt att informera
- ”Inkludera alla” genomsyrar inte hela verksamheten
- Eldsjäl saknas – ibland behövs en drivande kraft som ser till att informationen finns

1.4.3 Hur informerar man på ett tillgängligt sätt?

När man väl bestämt sig för att informera om tillgängligheten så måste man fundera över hur detta ska gå till på ett i sig tillgängligt sätt. Nedan sammanfattas de punkter som kom fram på workshopen om hur detta kan gå till.



"Evenemang" - Rikard Fröberg - CC-BY-NC-SA

- Enhetliga symboler
- Standardiserat vis – lätt att hitta informationen, man bör känna igen sig

- Erbjud informationen i flera format – punktskrift, teckenspråksversion, inläst ljud
- Lättläst – men undvik eventuellt begreppet lättläst, gör informationen lättläst i original och erbjud en ”svårläst” version under ”läs mer”
- Om informationen finns på webben, försök göra webbsidan (generellt) tillgänglig
- Låt besökaren själv avgöra vad som är tillgängligt – visa upp miljön som den är
- Erbjud telefonsvarare med information för de som inte kan läsa
- Hemsidan bör vara lätt att navigera
- Erbjud planlösning över lokal/plats
- Använd kanaler som redan är tillgängliga (viss fackpress, vissa tjänster som tillgänglighetsdatabasen osv)
- Ge inte förmycket detaljer på en gång, hellre t ex bilder där man själv kan bilda sig en uppfattning och erbjud detaljer som val
- Inspireras av råd från Handisam, WAI (web accessibility initiative) osv
- Tänk på att informationen inte är statisk – det kommer nya lösningar och nya medel för anpassning – arbetet bör genomsyra hela organisationen
- Involvera all personal i strävan att informera, i medvetenheten om tillgängligheten
- Låt experten i verksamheten berätta om sitt område – man behöver inte alltid en tillgänglighetsexpert – t ex kan ljudteknikern svara för ljudförhållanden, städaren berätta om rengöringsmedel, kocken om maten, vaktmästaren om skyltning osv – så får man rätt information

- Checklistor är bra – men informationen är inte en engångsinsats – uppdatera och planera för god tillgänglighet och information där om.
- Man behöver inte kalla området ”Tillgänglighet” men det är inte fel att göra det. Det går bra med ”Om oss”, ”Om våra lokaler” osv men det är en fördel om det är lätt att hitta informationen.
- Tänk främst att det är ”information”. Det är inte välgörenhet eller sjukvård – ej ett specialfall. Informationen riktar sig till alla men alla har olika stort informationsbehov.

1.4.4 Vad kan man informera om, utifrån de fem svårigheterna?

Utifrån de fem svårigheterna, vilka omnämndes i inledningen, så fick workshopdeltagarna i uppdrag att identifiera olika aspekter, miljöer och situationer som det är bra att informera om. Denna uppräkning gör inte anspråk på att vara komplett utan är mest ett sätt att ta utgångspunkt i hur man kan tänka.

Svårighet att se

- Finns information och material i punktskrift?
- Finns information och material i ljudformat?
- Finns information per telefon?
- Finns syntolkning?
- Finns ledstråk?
- Är ledarhund välkommen?
- Är skyltning i god kontrast och/eller taktil (relief)?
- Är nödutgångar/larm tillgängliga?
- Finns det ledsagare som kan möta upp och hur går det till?
- Sitter skyltar på dörrar eller bredvid?²
- Är glasväggar eller -dörrar kontrastmarkerade?

²Skyltar bör sitta bredvid dörrarna, dels så att man inte får dörren på sig medan man läser, dels så de är synliga även när dörren är uppställd. För mer information om skyltning, se t ex Göteborgs Stad om skyltar: <http://www17.goteborg.se/grafiskform/index10.htm> kortlänk: <http://url.ca/6nrlc>

- Hur är vägen fram till entrén?
- Hur är entrén?
- Finns det föremål som man bör uppmärksamma eller informeras om för att undvika att kollidera med?
- Hur är belysningen vid exempelvis skyltar, scen, utgångar?
- Finns det adresspunkt för taxi eller färdtjänst?
- Är trappor och trösklar kontrastmarkerade?

Svårighet att höra

- Ljudmiljö – finns buller, störande ljud?
- Finns hörslinga?
- Finns teckenspråkstolkning?
- Finns tolk?
- Finns telefonitjänst anpassad för teckenspråk eller text?
- Finns information i alternativa format (teckenspråkstolkad variant, textad variant)
- Hur är akustiken?
- Finns högtalare och hur är de placerade?
- Är nödutgångarna/larm tillgängliga?
- Förekommer inslag där innehåll eller upplevelse förmedlas via ljud och finns i så fall några alternativ såsom textning eller teckentolkning?
- Är all personal medveten eller utbildad för att kunna svara på frågor, eller måste man vända sig till någon särskild person eller avdelning?

Svårighet att röra sig

- Finns dörröppnare?
- Finns hiss?
- Finns ramp?
- Finns anpassad toalett och hur ser den ut?
- Hur många våningar finns det, vad finns på respektive våning?
- Finns personlift på toalett/rum?
- Finns nivåskillnader eller fall/lutning?
- Finns handikapparkering?
- Hur långt är det från hållplatsen om man åker kommunalt?
- Finns adresspunkt för taxi och färdtjänst?

- Hur ser receptionen ut?
- Hur ser entrén ut?
- Finns särskilda platser för rullstol och i så fall, hur är de placerade?
- Finns det trånga passager där rullstol inte kommer fram?
- Är personalen utbildad eller medveten om särskilda behov eller måste man vända sig till en särskild person eller avdelning?
- Är nödutgångarna tillgängliga?
- Finns det begränsad kapacitet att ta emot rullstolsburna, eller maxvikt i exempelvis hiss?

Svårighet att tolka, bearbeta eller förmedla information

- Finns det symboler/bilder som komplement till information i text?
- Finns det någon att fråga om hjälp på plats?
- Finns det tydlig vägbeskrivning och karta?
- Vad kommer hända på evenemanget?
- Vilken våning sker evenemanget eller olika delar på?
- Finns det en informationsdisk?
- Finns det informationstaylor?
- Finns stöd att få om man så önskar, t ex särskild guide, alternativa versioner av material?
- All information, även om tillgänglighet, bör vara enhetlig, lättanvigerad, översiktig, tydlig, erbjuda bilder och symboler som komplement. Texter bör inte vara onödigt krångliga – snarare än att erbjuda lättläst version, skriv lätt från början och erbjud mer detaljer på begäran – ”läs mer”.
- Finns information på flera språk? (använd gärna flaggor som komplement)
- Är skyltar lätt att tolka? (Pilar, symboler, enhetligt utförande, enkelt språk)

Svårt att tåla vissa ämnen

- Tillåts rökning?
- Finns det växter som kan framkalla allergi?
- Serveras fika eller mat, finns innehållsförteckning? (t ex nötter, gluten, laktos)
- Finns alternativa, ”fria” rätter?
- Finns vegansk eller vegetarisk meny?
- Finns uppmaning om att undvika starka parfymer?

- Används neutrala rengöringsmedel, tvål, diskmedel?
- Tillåts djur?

1.5 Sammanfattning - Att informera om tillgänglighet

Denna sammanfattning går bra att skriva ut och ge till personalen som en kortfattad lathund.

1.5.1 De fem svårigheterna

När man talar om tillgänglighet kan man tänka på att man inte ska exkludera personer som har någon svårighet. Vi har begränsat oss till följande svårigheter:

- Svårt att *Se*
- *Höra*
- *Röra sig*
- *Tåla vissa ämnen*
- och slutligen svårt att *Bearbeta, förmedla eller tolka information*

1.5.2 Anledningar att informera om tillgänglighet

Här följer en lista på skäl att informera om tillgänglighet:

- Information gör att fler besökare kommer
- Ni slipper svara på liknande frågor om och om igen
- Ni undviker att besökare blir besvikna på plats
- Ni har ansvaret, inte besökarna
- Bidrar till ökad medvetenhet hos besökare och andra arrangörer
- Många berörs, inte bara besökare med någon svårighet
- Ni visar att ni tagit ställning
- Tillgänglighet är nödvändigt för några få, bra för de flesta och bekvämt för alla
- Besökare vill vara självständiga – inte behöva fråga
- Goodwill – men man måste våga ta dialogen om man får feedback
- Tillgänglighetsinformation är en naturlig del av den allmänna informationen
- Det är faktiskt inte nödvändigtvis krångligt alls – man kommer långt med att bara beskriva verkligheten
- Vänta inte på att besökarna ska fråga eller upptäcka själva hur tillgängliga ni är
- Våga beskriva även det som inte är helt tillgängligt

1.5.3 Att tänka på när man informerar

Informationen bör presenteras tillgängligt

Utifrån de fem svårigheterna ovan, så bör man informera på ett sådant sätt att personer med någon svårighet får tillgång till informationen. Därför bör man erbjuda informationen i flera format (ljud, punktskrift, flera språk till exempel) och på ett översiktligt och enkelt sätt. Bilder fungerar väldigt bra, både för dem som inte kan läsa text och de som vill skaffa sig en egen uppfattning om tillgängligheten.

Saker att informera om

Planlösning, parkeringsmöjligheter och närmaste hållplatser är viktig information, precis som era öppettider, telefonnummer och adresser är.

Ta hjälp av andra

Det finns gott om råd att få på nätet och genom organisationer och myndigheter. För webben finns det olika standarder för att garantera att hemsidan är tillgänglig.

Uppdatera informationen

Checklistor är bra men tänk på att hålla informationen uppdaterad och levande. Försök få med det i era rutiner att planera för tillgänglighet och uppdatera informationen vartefter arbetet går framåt.

Tillgängligheten är en del av er information

Tänk på tillgänglighetsinformationen som vilken information som helst. Den berättar om er och era lokaler. Det är inte ett eget område egentligen utan berör alla besökare. En del av era besökare har ett större behov av den än andra.

1.5.4 Konkreta råd

Använd resurser och guider

Handisam[17] har en mängd skrifter och tips. Andra bra resurser är:

- Evenemang för alla[18]
- HSO - Handikappförbunden[19]
- Boverket[20]

- Tillgänglighetsdatabasen[21]
- Göteborg stad om skyltar[22]

Fotografera entré och andra viktiga miljöer

Ett foto säger mer än tusen ord. Fotografera av de miljöer ni vill informera om, såsom entré, dörrar och så vidare, och inkludera i er tillgänglighetsinformation. Det underlättar för besökarna att skaffa sig en uppfattning direkt och kompletterar skriftlig information.

Beskriv resväg och sista vägen fram

Resväg med bil och kollektivtrafik är viktig information, liksom information om parkering och avstånd från hållplatser.

Involvera hela verksamheten

Tänk på att tillgänglighet är en aspekt som bör genomsyra hela verksamheten. Om alla är medvetna om denna dimension, så kommer informationen naturligt att avspeglar detta.

Evenemang för alla - Bemötande

2

Bemötande

Bemötande är en del av tillgängligheten

2.1 Inledning

En central del av ett evenemangs tillgänglighet uppstår i första mötet mellan besökare och arrangörer och personalen. Hur man ger ett korrekt bemötande av alla besökare oavsett svårigheter och bakgrund är ett väldigt omfattande område. Därför är det naturligt för oss att i detta kapitel ge en vägledning till vidare informationsinhämtning så som informationsmaterial, kurser och utbildningar.



Foto: Mathias Klang CC BY-NC 2.0

2.2 Insikt och förståelse

Ett bra sätt att nära sig ett gott bemötande är att skaffa sig kunskap om och en förmåga att sätta sig in situationen och det dagliga livet för personer med någon svårighet. För detta ändamål finns en rad resurser, och vi kommer i detta kapitel redovisa ett antal av dem.

2.3 Resurser på Internet

2.3.1 Guider och informationsmaterial

Språket vi väljer har en stor inverkan på hur vi uppfattas av andra. Handisam har en mycket läsvärd broschyr[23] att ladda ned om ord och uttryck kring funktionsnedsättningar som man bör tänka igenom. På Handisams[24] webbplats kan man även beställa den i tryckt form mot portokostnad. RFSL[25] har motsvarande broschyr kring ord som handlar om HBTQ-frågor¹[26].

Var inte rädd för att ta en diskussion om språk och ordbruk i er organisation. Diskussionen kommer garanterat att väcka tankar om bemötande och tillgänglighet och leda till intressanta reflektioner och diskussioner.

En populär och uppskattad resurs på nätet är också en serie filmer som finns hos Handisam[27]. Dessa filmer använder humor och tydlighet för att pedagogiskt vända på perspektiven och förmedla en insikt i hur olika situationer kan upplevas om man har någon funktionsnedsättning.

Ytterligare en bra resurs är projektet Butik för alla[28], ett samarbete mellan Konsumentverket och Svensk Handel. De har en utbildning online med information och filmer som riktar sig mot butiker med målet att få innehavarna att inse att man tjänar på en tillgänglig handel. Det tar inte lång tid att gå igenom avsnitten och mycket av det som sägs är relevant även för evenemang.

Några år på nacken har följande två lästips från dåvarande SiSUS (Statens institut för särskilt utbildningsstöd). Från 2003 finns kompendiet ”Ett nationellt program för att öka kompetensen om bemötande”. Det kan laddas ned från <http://www.hso.se/Material/Allmant/> (direktlänk till PDF, kortlänk: <http://url.ca/6nq7r>). Ytterligare en bra skrift heter ”Om bemötande av människor med funktionshinder. En antologi.” och är från 2001. Den kan hämtas hem från E-verktygets webbplats (kortlänk: <http://url.ca/6nq9t>)²

Mer uppdaterad och modern är då Gävle kommunens bemötandeguide. Den finns att ladda ned på Gävle kommunens sida om tillgänglighet³ ([pdf](#) kortlänk PDF: <http://url.ca/6nqbm>)⁴.

¹HBTQ: Homo-, bi- trans- och queerpersoner

²E-verktyget är en webbplats som har skapats av SKL och Handisam tillsammans med flera kommuner, landsting/regioner och handikapporganisationer. <http://www.e-verktyget.se/>

³Länk: [Gävle kommun - tillgänglighet](http://www.gavle.se/Kommun--politik/Vad-vill-Gavle-kommun/Hallbart-samhalle/Tillganglighet/) (<http://www.gavle.se/Kommun--politik/Vad-vill-Gavle-kommun/Hallbart-samhalle/Tillganglighet/>) kortlänk: <http://url.ca/6nqgl>

⁴Gävles bemötandeguide: http://www.gavle.se/PageFiles/4678/bemotandeguide_2011_webb.pdf

Slutligen vill vi tipsa om Västra Götalandsregionens webbsida med interaktiva bemötandeutbildningar⁵.

2.3.2 Webbadresser till relevanta organisationer

HSO - Handikappförbunden

Handikappförbunden består av många intresseorganisationer som arbetar för ett mer tillgängligt samhälle för alla

Hemsida: <http://www.hso.se/>

Handisam

Handisam, Myndigheten för handikappolitisk samordning, arbetar med att samordna handikappolitiken i Sverige. Vår verksamhetsidé är att skynda på utvecklingen mot ett samhälle där alla kan delta jämlikt oavsett funktionsförmåga.

Hemsida: <http://handisam.se/>

Sveriges Kommuner och Landsting

SKL har en avdelning de kallar ”Funktionshinder”. Webbadress:

http://www.skl.se/vi_arbetar_med/socialomsorgochstod/funktionshinder

Kortlänk: <http://url.ca/6nqkg>

Konsumentverket

Konsumentverkets kampanj, tillsammans med Svensk Handel, Butik för alla är som sagt värt ett besök.

Webbadress: <http://www.eko.kov.se/tillganglighet/>

2.4 Övriga resurser

Det finns en hel del organisationer som bistår med råd och övningar kring bemötande och förståelse kring olika funktionsnedsättningar. I Göteborg kan

⁵Huvudsidan finns här <http://www.vgregion.se/sv/Regionkansliet/Enheter-for-rattighetsfragor/Bemotandeutbildning/>
(kortlänk: <http://url.ca/6nqj8>) och utbildningen är uppdelad i en för personal inom hälso- och sjukvård (<http://bemotande.vgregion.se/>) och en för personal inom kommunal och annan verksamhet (<http://bemotandeutbildning.vgregion.se/>)

man exempelvis kontakta Fastighetskontoret, Tillgänglighetenheten, för råd, information och insiktsövningar⁶.

Flertalet större kommuner erbjuder insiktsutbildning i likhet med Fastighetskontoret i Göteborg. I Stockholm anordnar Trafikkontoret insiktsutbildningar⁷. Fråga din kommun eller kontakta exempelvis HSO för information om hur det ser ut i din kommun. Flera fristående organisationer erbjuder liknande informationsinsatser och insiktsövningar som till exempel HSO i Göteborg⁸.

2.5 Allmänna råd

När det gäller tillgänglighet i allmänhet, är det en god idé att fundera över tillgänglighet inte bara för era besökare eller kunder. Fundera också på hur tillgängligheten ser ur på er arbetsplats. Ni kanske har någon eller några anställda med någon svårighet, eller kommer anställa i framtiden. Kanske kommer någon redan anställd att i framtiden få någon funktionsnedsättning. Insiktsövningar kan ge många spännande insikter om hur tillgänglig er arbetsplats är och därmed bidra till nyttiga reflektioner kring era kunder eller besökare.

Sammanfattningsvis så är grunden för ett värdigt bemötande av era kunder kunskap om olika svårigheter. Att gå en insiktsutbildning är ett mycket effektivt sätt att tillgodogöra sig sådan kunskap.

⁶Mer information: Flyer (PDF) ([http://www5.goteborg.se/prod/fastighetskontoret/boendeportal/dalis2.nsf/vyFilArkiv/Flyer_folder.pdf/\\$file/Flyer_folder.pdf](http://www5.goteborg.se/prod/fastighetskontoret/boendeportal/dalis2.nsf/vyFilArkiv/Flyer_folder.pdf/$file/Flyer_folder.pdf)) kortlänk: <http://url.ca/6nr2j>

⁷Läs mer: Trafikkontoret i Stockholm, webbsida om insiktsutbildning <http://www.stockholm.se/Fristaende-webbplatser/Fackforvaltningssajter/Trafikkontoret/En-stad-for-all/a/Du-som-arbetar-med-tillganglighet/Insiktsutbildningar/> kortlänk: <http://url.ca/6npu8>

⁸Se: HSO i Göteborg, hemaida (<http://www.gbgħso.se/index.html>), för en lista över olika lokala HSO-avdelningar, se HSO Riks, Läns- och lokalföreningar (<http://www.hso.se/vi-ar-handikappförbunden/Lan-och-lokal/>) kortlänk: <http://url.ca/6nr9a>)

Evenemang för alla - Entréer och dörrar

3

Entréer och dörrar Att komma in och komma ut

3.1 Inledning

När det gäller dörrar för in- och utpassering så bör man beakta placering, storlek, funktion och markering. Var entrén är placerad är naturligtvis relevant. Om det finns en trappa upp till dörren så krävs en ramp eller hiss för rullstolar. Storleken på dörren avser främst bredden som inte bör understiga 90 centimeter men ytan framför och bakom dörren måste också vara fri från hinder. Funktionen på dörren avser handtag och eventuell dörröppnare och här är det av betydelse var en eventuell dörröppnare är placerad samt vilken riktning dörren öppnas åt. Dörrar bör vara tydligt markerade så att de är lätt att hitta för exempelvis besökare med nedsatt syn.



Foto: David CC BY-NC-SA 2.0

3.2 Placering

Ingången och entrédörren kan vara mer eller mindre tillgängligt placerad. Avstånd från närmaste hållplats har betydelse liksom avståndet från parkeringsplats för besökare med funktionsnedsättning. Rekommenderat är att en sådan parkeringsplats bör ligga max 25 meter från entrén. Vägen som leder fram till entrén bör också undersökas. Lutning och underlag har stor påverkan på framkomligheten för besökare i rullstol¹. Även personer med nedsatt syn påverkas av underlaget. Idealiskt är att ha slätt underlag med ledstråk eller naturliga ledtytor för dem som orienterar sig medelst teknikkäpp².

3.3 Storlek och utformning

Många rullstolar kräver en dörrbredd då dörren är helt öppen på minst 90 centimeter. Trösklar bör vara minimala men helst obefintliga. Om dörren har en dörröppnare måste man naturligtvis kunna få plats med rullstolen då dörren öppnas och här bör man även beakta var knappen för dörröppnaren placeras. Dessa bör sitta minst 70, helst 100 centimeter från hörn och inte inne i en nisch eller annat trångt och svårtillgängligt utrymme. Finns roterande dörrar ska det finnas en alternativ vanlig dörr för besökare som använder rullstol. För mer information, se exempelvis [Handisams checklista för inventering av lokaler](#)³.

3.4 Funktion

Tunga dörrar bör ha någon form av dörröppnare. Dörrar med dörröppnare å andra sidan bör ha en sensor som avbryter öppning om någonting står i vägen, även om dörrens svepyta (ytan under dörrens rörelseområde) är tydligt markerad. Handtag och låsvred bör inte sitta för högt (ej över 100 centimeter över marken) och vara lätt att greppa och manövrera.

¹Se: [Handisam - Förflytta sig till entrén](http://handisam.se/e-tjanst/Forflytta-sig-till-entren/) <http://handisam.se/e-tjanst/Forflytta-sig-till-entren/> kortlänk: <http://url.ca/6nxj5>

²Se tex. Vägverket Region Skåne - Rapport: [Hur orienterar personer som är blinda längs ett kontinuerligt ledstråk?](#) kortlänk: <http://url.ca/6nxhu>

³[PDF-version \(evenemangforalla.se\)](#) kortlänk till PDF: <http://url.ca/6nxml> Dokumentet finns också tillgängligt i andra format på [Handisams webbplats](#) <http://www.e-verktyget.se/Tpl/NormalPage.aspx?id=1388> kortlänk: <http://url.ca/6nxkl>

3.5 Markering

Entrén och vägen dit är det första intrycket era besökare får av själva evenemanget. Därför är det viktigt att det är tydligt hur man tar sig dit såväl som tydligt vad entrén leder till. Informationen bör vara tydlig och strukturerad och utformad med hög ljuskontrast så även besökare med nedsatt syn lätt hittar vägen och ingången. Skyltar bör vara logiskt utformade, gärna komplementeras med relief- eller punktskrift och vara placerade så att man utan problem kan komma nära dem utan att riskera att stå i vägen eller få dörren på sig. En bra plats är på väggen vid dörrens handtagssida. Komplettera gärna texten med symboler och varför inte en talande version. Skyltning är ett omfattande område och en rekommenderad läsning är Göteborg stads råd om skyltar[22].



Tydlig skylt med taktila piktogram samt punktskrift

3.6 Angöring och parkering

En angöringsplats är området för av och påstigning i anslutning till entrén. Utformningen av detta område är avgörande för säkerhet och enkelhet. Belysningen bör vara god och marken plan, hård och halkfri. Platsen bör också vara väl tilltagen i storlek, så det finns plats att lasta ur rollator eller rullstol. Tanken är att en person med någon svårighet självständigt eller med assistans ska kunna parkera och komma ur ett



Foto: Mårten Ekenberg CC BY-NC-S A 2.0

fordon smidigt och säkert. För personer med synnedsättning är det också viktigt att angöringsplatsen är tydligt markerad till exempel med kontraster och struktur.

Handikapparkering bör finnas nära entrén. Rekommendationen är max 25 meter från tillgänglig och användbar entré. Minst en men gärna två platser bör finnas och man rekommenderar att 5% av alla parkeringsplatser är handikapparkeringsplatser. Bredden på en handikapparkeringsplats bör vara minst fem meter om den inte ligger intill en fri yta. Eftersom avlastning kan ske via ramp bak till bilen, så bör längden på en handikapparkeringsplats längs med en gata vara sju meter lång.

3.7 Länkar och resurser

Som nämntes ovan så är vägen fram till entrén lika viktig som själva entrén ur tillgänglighetssynvinkel. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har en mängd med material [på sin webbplats](#)⁴

Boverket har en del information om föreskrifter gällande allmänna platser⁵. Föreskrifterna gäller för anläggandet av miljöer som är allmänna platser men det som regleras ger en bra fingervisning om vilka faktorer som är bra att tänka på.

Bygg Klokt har många bra informationsblad⁶ om lätt avhjälpta hinder. Relevant för detta kapitel är bland andra **Dörrar och portar**, **Ledstråk**, **Ramper**, **Trappor** och **Angöring och parkering**. Hela listan finns här: <http://www.byggklokt.nu/Enkelt%20avhjalpta%20hinder/informationsblad.html> (kortlänk: <http://url.ca/6ny65>).

Västra Götalandsregionen har ett bra dokument med riktlinjer för tillgänglighet, ”Tillgängliga och användbara miljöer”[29], som har bra information om angöringsplatser och handikapparkeringsplatser bland annat (sidan 11 och framåt)

⁴SKL har materialet under Tillväxt och samhällsbyggnad - Infrastruktur - Trafik - Tillgänglighet i trafik och utemiljö <http://www.skl.se/>

⁵Se tex. [Tillgänglighet på allmänna platser och områden för andra anläggningar](#) Man kan också hämta hem och läsa [själva föreskrifterna BFS 2011:5 – ALM 2](#)

⁶Dörrar och portar: <http://www.byggklokt.nu/Enkelt%20avhjalpta%20hinder/filer/dorrar-portar.pdf> kortlänk: <http://url.ca/6nxhy>, Ledstråk: <http://www.byggklokt.nu/Enkelt%20avhjalpta%20hinder/filer/ledstrak.pdf> kortlänk: <http://url.ca/6nxzo>, ramper: <http://www.byggklokt.nu/Enkelt%20avhjalpta%20hinder/filer/ramper.pdf> kortlänk: <http://url.ca/6ny39>, trappor: <http://www.byggklokt.nu/Enkelt%20avhjalpta%20hinder/filer/trappor.pdf> kortlänk: <http://url.ca/6ny4h>, Angöring och parkering: <http://www.byggklokt.nu/Enkelt%20avhjalpta%20hinder/filer/angoring-parkering.pdf> kortlänk: <http://url.ca/6ny5g>

som man kan ladda ned här: <http://ur1.ca/6nyd0>⁷. Dokumentet innehåller också ett kapitel om dörrar (sidan 22).

3.8 Sammanfattning

För att entrén till ett evenemang ska vara så tillgänglig som möjligt är det viktigt att beakta vägen fram till entrén såväl som själva dörrarna. För evenemang utomhus är det en god idé att undersöka underlag och lutning. Skyltning är en god hjälp och dörrar kan med fördel vara utrustade med dörröppnare. Hämta gärna inspiration från Stockholm Stad, Trafikkontoret som publicerat broschyren Goda Exempel Entréer⁸.

⁷<http://www.vgregion.se/upload/Regionkanslierna/Handikappkommitt%C3%A9n/Riktlinjer%20och%20standard/RIKTLINJERklar%20med%20sarabs%20redigerings%20minskad%20filstorlek.pdf>

⁸Stockholm Stad Trafikkontoret - Goda exempel - Entréer (PDF)

Evenemang för alla - Hygienutrymmen

4

Hygienutrymmen

Toaletter och badrum

4.1 Inledning

Ett självklart krav på bekvämlighet vid evenemang är att besökarna ska ha tillgång till toaletter och hygienutrymmen. Likasjälvklart borde det vara att alla besökare ska ha lika enkel tillgång till detta, oavsett olika förutsättningar eller svårigheter. Det finns en rad standarder, råd och tips på hur man bygger eller anpassar toalettutrymmen för att de ska bli tillgängliga och bland dessa kan man hitta många tips på hur man kan underlätta eller anpassa befintliga hygienutrymmen för ökad tillgänglighet. I likhet med övriga tillgänglighetsaspekter så är mycket vunnet genom att sträva efter att toaletterna ska fungera för alla oavsett ålder, förmågor eller situation. En bänk eller hylla kan vara nödvändig för avlastning i vissa sammanhang men kan också göra det möjligt för föräldrar att byta på barnen. En blandare med enhandsgrepp kan vara nödvändig för personer med vissa rörelsesvårigheter men också underlätta för till exempel äldre personer med ledbesvär och sviktande styrka i händerna. En bred



Foto: Markus P L CC BY-NC-SA 2.0

dörr utan trösklar med bra handtag och lås är en bekvämlighet för alla besökare, helt oavsett svårigheter, ålder eller andra förutsättningar.

4.2 Tillgång och placering

Det bör finnas åtminstone en tillgänglig toalett per våning eller avdelning när det gäller evenemang inomhus i byggnader. En princip är att det inte ska vara längre till den tillgängliga toaletten än till övriga toaletter. Den tillgängliga toaletten bör vara tydligt markerad med rullstolssymbol och den bör även vara markerad i planskisser eller kartor samt övrig skyltning. Skyltarna bör vara tydliga¹ och kontrastera mot underlaget samt gärna erbjuda taktil markering i bokstäver eller kompletteras med punktskrift. Det är bra med tydlig markering av om det är upptaget eller ledigt. När det gäller utomhusevenemang med tillfälliga toalettutrymmen, så ska även dessa erbjuda tillgänglig tillgång och utformning. Vid utomhusevenemang måste man naturligtvis tänka på vägen fram till toalettområdet så att underlaget gör det möjligt för personer i rullstol att ta sig fram. Man bör också tänka på att vägen till toaletten bör vara framkomlig för personer med nedsatt syn eller som är blinda. Personer som använder teknikkäpp är beroende av naturliga ledtytor eller ledstråk.

4.3 Utformning

En tillgänglig toalett bör minst ha männen 220x200 centimeter. Dörren och inredning bör kontrastera i färg mot bakgrunden eller väggen². Handisam har ett bra fördjupningsblad om toaletter och hygienutrymmen, där man också får bra råd om inredningens utformning³. Minimimännen ska som sagt var vara 2.2x2.2 meter. Toalettstolen bör placeras så att det finns minst 90 centimeter på vardera sidan så att det är möjligt att flytta från rullstol till toalettstol. Framför stolen bör av samma anledning finnas fritt utrymme om minst 150 centimeter. Handfatets placering bör vara sådant att det mellan handfat och toalettstol är fritt utrymme om minst 80

¹Skyltarna bör tydligt visa om det är en dam- eller herrtoalett i förekommande fall. Skyltarna bör vara i kontrasterande färg mot underlaget och sitta vid sidan av dörren på den sida där handtaget sitter. En bra höjd för skylten är 140 centimeter från golvet till underkant av skylten.

²Kontrasten bör vara minst 0.4 enligt NCS ([Natural Color System](#)). Ljusheten kan bestämmas genom en jämförelse mot färgprover i en skala från vitt till svart med hjälp av NCS ljusheitsmätare som består av en gråskala i 18 steg. Ljusetskontrasten mellan två ytor är skillnaden mellan ljushestalen för respektive yta. (Citat från http://publikationswebbutik.vv.se/upload/6291/2010_118_ljusetskontraster_2.pdf)

³Direktlänk: [Fördjupning toaletter \(PDF\)](#) <http://handisam.se/Filer/F%c3%b6rdjupning%20toaletter.pdf>

centimeter så att man kan komma förbi med rullstol. En stor fördel är om spegeln är placerad eller vinklad så att det går att spegla sig sittande i rullstolen. Det finns lösningar med vinklingsbar spegel med handtag för att rikta spegelns vinkel så att det passar olika höjder.

0.10 0.15 0.20 0.25 0.30 0.35 0.40 0.45 0.50 0.55 0.60 0.65 0.70 0.75 0.80 0.85 0.90 0.95

Gråskala med respektive ljushetstal för kontrastmätning

4.3.1 Dörrens utformning

Precis som med alla typer av dörrar, är det viktigt att kunna öppna dörren sittande i en rullstol. Detta kräver utrymme kring dörren så att man kan öppna och stänga efter sig utan att rullstolen hamnar i vägen. Handtag och lås kan också vara olika tillgängliga beroende på utformning. Ett tvärgående draghandtag gör det lättare att stänga dörren efter sig, efter som handtaget hamnar långt ut när dörren är öppen. Även handtag och låsanordning kan utformas så att de blir lättare att handha oavsett rörlighet och styrka. Dörrlås med spak i stället för vred är mycket lättare att manövrera, vilket även gäller sådana handtag som man fäller upp för att låsa (kombinerat handtag och dörrlås).



Foto: Rikard Fröberg CC BY-SA 2.0
Dörrlås med enhandsspik



Foto: Rikard Fröberg CC BY-SA 2.0
Dörrlås med särre utformning - vred

4.3.2 Utformning av tvättställ och inredning

Tvättstället bör inte sitta för högt (man rekommenderar cirka 80 centimeter från överkant till golv) och inte vara för djupt. Dessutom bör det vara möjligt att komma in under handfatet i det fall man sitter i rullstol. Enhandsblandare med förlängd spak är att föredra och gör det lätt för alla att reglera vattnet. För den som har begränsad styrka så bör tvålapparat och handdukshållare vara enkel att handha med

en hand och de bör inte vara placerade för högt upp (rekommenderad höjd är cirka 90 centimeter).

Det bör finnas krokar för kläder och helst ett avlastningsbord. Även här bör man naturligtvis tänka på såväl placering (undvik hörnen!) som höjd.

Toalettstolen bör ha nedfällbara armstöd som underlättar dels vid överflyttning från rullstol, dels underlättar ned- och uppstigning för personer med rygg- eller ledproblem.

4.4 Säkerhet

Toaletter bör vara försedda med larmknapp om någon behöver assistans. Men även brandlarm ska finnas. Tänk på att den som är döv eller har nedsatt hörsel behöver ett visuellt brandlarm!

Golven i toalettutrymmen bör av säkerhetsskäl vara halkfria.

4.5 Resurser och vidareläsning

Här kommer en lista på resurser för den som vill läsa mer om tillgängliga toaletter och hygienutrymmen.

- Vägverket om ljushetskontraster: ([PDF](http://publikationswebbutik.vv.se/upload/6291/2010_118_ljushetskontraster_2.pdf))⁴
- Handisam: Fördjupning toaletter ([PDF](http://handisam.se/Filer/F%c3%b6rdjupning%20toaletter.pdf))⁵
- Arbetsmiljöverket: AFS 2009:02 - Arbetsplatsens utformning, Sid 24 (Toalettrum)⁶
- RMT:s kravspecifikation för toaletter⁷
- RMT, Mag- och tarmförbundet <http://www.magotarm.se/>
- Hinfo - Hjälpmedel för toaletter⁸

⁴http://publikationswebbutik.vv.se/upload/6291/2010_118_ljushetskontraster_2.pdf

⁵<http://handisam.se/Filer/F%c3%b6rdjupning%20toaletter.pdf>

⁶http://www.av.se/dokument/afs/afs2009_02.pdf

⁷<http://www.magotarm.se/Documents/verksamhet/Kravspecifikation%20toaletter.pdf>

⁸Hinfo - Hinfo drivs gemensamt av leverantörer, hjälpmedelsverksamheten och Hjälpmedelsinstitutet.

<http://www.hinfo.se/HinfoPublic/CategoryTypes.aspx?Category=Hygien&Group=Toalett&GroupID=8>

Evenemang för alla - Huvudattraktion

5

Scen och huvudattraktion Tillgänglighet på scen och huvudattraktioner

5.1 Inledning

När man tittar på tillgängligheten kring evenemang i stort är det naturligtvis önskvärt att ta med hela kedjan av händelser och platser sett ur besökarens perspektiv. Från information och reklam kring evenemanget, vägbeskrivningar, översikt av evenemangsplatsen inklusive kollektivtrafik, addresspunkt för taxi eller färdtjänst, parkering och vägen fram till entrén. Nästa steg blir ju att komma in och anmäla sig i reception eller köpa biljetter, hur lokalen eller platsen ser ut och är planerad, vilka hygienutrymmen, passager och kanske matplatser som finns och så vidare.

Självklart är själva huvudattraktionen eller aktiviteten något som inte får glömmas bort. Det kan röra sig om ett scenområde, ett podium, en biografduk, eller en utställningshall. Om det är en konferens eller någon typ av möte så är det bra att undersöka inte bara ifall scenen är tillgänglig för publiken utan även om den är tillgänglig för talare och personal. I detta kapitel berörs några områden kring tillgänglighet på scen och kring själva huvudattraktionen på evenemanget.

5.2 Scenens utformning

5.2.1 Tillträde till scenen

En scen eller ett podium är ofta upphöjt en bit över golvet för att publiken ska se den bättre från hela lokalen eller området. Här gäller samma principer som för alla sorters trappor. Scenen bör vara försedd med ramp eller hiss så att personer i rullstol lätt kommer på och av den. På själva scenen är det vanligt med ett bord med kanske en dator för att visa bilder eller en presentation och kanske ett glas med vatten. Tänk gärna på höjden för detta bord. Se till att alla når upp till bordet och når fram till datorn med mera. Även om personen som ska tala måste sitta ned i en stol eller rullstol.

5.2.2 Tillgänglighet kring scenen

För publiken gäller det att framkomligheten är god. Försök ha breda gångar och åtminstone en bänk- eller stolsrad med lite bredare utrymme fram till nästa rad. Det kan tjäna som en naturlig plats för besökare som sitter i rullstol. En extra bred rad gör det också möjligt att passera förbi rullstolar och omvänt; att rullstolar, eller besökare med rullator, kan passera förbi sittande. Om ni erbjuder särskilda rullstolsplatser, se till att dessa är plasserade på ett sådant sätt att det är lätt att ta sig dit. Självklart bör man inte placera dessa platser ”på sämsta plats i publiken”. Det är också bra att förbereda sig på att det kan komma ett par eller ett sällskap i rullstol. Det är naturligtvis inte kul att gå på till exempel bio med sin sambo och få varsin plats i varsin ände av en bänkrad. Oavsett hur det förhåller sig så är det viktigt att tydligt informera om tillgängligheten i salen med scenområdet, så att besökarna i god tid hinner skapa sig en bild av hur det kommer bli. Precis som med övriga områden kring ett evenemang, så är det bättre att informera om hur det faktiskt ser ut och förhåller sig än att inte göra det. Detta oavsett om det är god eller mindre god tillgänglighet!

5.2.3 Ljudperspektiv på scenen

En grundläggande förutsättning för att besökare med hörselskada eller nedsatt hörsel är en bra ljudmiljö. Det handlar om att minimera störande ljud¹, en bra

¹Hörselskadade behöver i genomsnitt 10 dB lägre bullernivå än hörande för att kunna följa med i ett samtal. Se t ex: [Befria samtalet - från HRF](#), kortlänk: <http://url.ca/86kos> samt [Kakafonien - från HRF](#), kortlänk: <http://url.ca/86kqi>

akustik och tillgång till olika tekniska hjälpmmedel för ökad hörbarhet. Det finns en rad kommunikationssystem som man kan använda för att underlätta för besökare med nedsatt hörsel. Teleslingor, textdisplayer, textremors, visuella larm (vid brand eller annan fara) och olika former av tolkservice. En enkel åtgärd för att undvika bakgrundsljud i en hörsal eller en salong med scen är något så enkelt som att våga be publiken att hålla ned sorl, stänga av mobiltelefoner samt försöka undvika buller när de rör sig till och från sin plats. Textiler och ljuddämpande material på väggar, tak och golv minskar störande ljud och är en relativt lätt åtgärd för att få ned buller och efterklanger. För att optimera ljudmiljön, ta hjälp av ljudtekniker och specialister.

Det finns bärbara textdisplayer för till exempel textade teaterföreställningar. Vissa teaterlokaler har även stora textskärmar ovanför scenen. Tolktjänster finns att tillgå eller köpa in och det kan röra sig om teckenspråkstolkning eller dövtolkning. Dövtolkning innebär oftast att tolken tolkar till text för skärm eller dator. Vid tolkning bör man förbereda utrymme för tolkarna till exempel på scenen eller bredvid besökaren som behöver tolk.

Om evenemanget rör sig om en utställning som till exempel ett museum eller konstutställning, så bör de visade monitrarna och föremålen ha textinformation och gärna ljudinformation via exempelvis teleslinga. En stor fördel är att även kunna erbjuda tolkade guidningar. För mer information kring olika aspekter på hörselnedsättningar och ljudmiljöer, se till exempel ”murbräckan” från Hörselskadades Riksförbund².

5.2.4 Ljus- och synperspektiv på scenen

För besökare som är synskadade eller blinda bör man erbjuda information och programuppgifter i ett tillgängligt format såsom punktskrift eller inläst som ljudskiva eller ljudfil. Även hemsidan bör ses över ur ett tillgänglighetsperspektiv så att synskadade kan använda den³⁴. En del teatrar och museer erbjuder syntolkning och ledsagning⁵.

²Murbräckan Kortlänk: <http://url.ca/86ki5>. HRF: <http://www.hrf.se>

³Information om tillgänglighet på webben enligt W3Cs standard WCAG 2.0 finns översatt till svenska här kortlänk: <http://url.ca/89qq7>

⁴Funka.nu har en text om fördelarna med tillgängliga webbsidor kortlänk: <http://url.ca/89qs2>

⁵Se t ex: [Synskadades riksförbund](#), [SRF](#), [om Film och teater](#). Kortlänk: <http://url.ca/89lyi> SRF om [syntolkade museer](#)

Om evenemanget innebär presentationer med talare så finns det några saker man kan tänka på. Det är en stor fördel för synskadade att få materialet, t ex en presentation eller text om ämnet, på förväg i ett format som är tillgängligt för dem. Om presentationen innehåller bilder så kan man be talarna att beskriva bilderna med ord och eventuellt varför de är med, så att de i publiken som inte ser bilderna inte missar någon information som förmedlas i bildform.

När det gäller utställningar så kan man komplettera föremål och montrar med ljudinformation. Antingen i form av en bärbar spelare för t ex CD eller ljudfil, eller med en uppspelningsfunktion vid själva föremålet. Komplettera gärna texter med punktskrift och reliefer av föremålen, så kallade taktila bilder som läses av med fingrarna.

Bra belysning och kontrastmarkeringar underlättar för synskadade och alla andra besökare. Glasrutor bör särskilt kontrastmarkeras för att undvika kollisioner. Trappor kan kontrastmarkeras på första och sista steget så blir de lättare och tryggare att använda.

5.2.5 Allergi och känslighet mot vissa ämnen

Precis som för övriga delar av ett evenemang ska man komma ihåg att besökarna kan ha någon svårighet att tåla vissa ämnen, starka dofter och så vidare. Som arrangör kan man tänka på detta och lindra besvären genom att använda neutrala rengöringsmedel, undvika starkt doftande blommor och växter och faktiskt också genom att undvika att personalen har starka parfymer och andra dofter. Nuförtiden är det inte heller kontroversiellt med rökförbud. Lokalerna bör ha god ventilation och hållas dammfria. Vet man med sig att vissa besökare har särskilt svårt med starka dofter kan man även informera övriga besökare om detta och be dem respektera detta, redan vid inbjudan.

Är det så att arrangören vet att det förekommer växter eller andra källor till dofter och ämnen, så bör man informera även om detta tidigt och tydligt, så att gästerna kan förbereda sig och förhålla sig till detta⁶.

⁶Nordiska museet i Stockholm informerar [här](#) om detta på följande vis: ”Levande växter finns i museets restaurang. Vid särskilda tillfällen kan det även förekomma växter på andra platser i museet. I samband med produktion av nya utställningar kan damm och starka dofter förekomma. Led- och signalhundar är välkomna på museet, men inga andra djur.” kortlänk: <http://url.ca/89rol>

5.2.6 Länkar för vidareläsning

- Hörselskadades Riksförbund hrf kortlänk: <http://www.hrf.se>
- Befria samtalet - från hrf kortlänk: <http://url.ca/86kos>
- Kakafonien - från hrf kortlänk: <http://url.ca/86kqi>
- Murbräckan - från hrf kortlänk: <http://url.ca/86ki5>
- Syntolk i Väst kortlänk: <http://url.ca/86mxa>
- Tolkcentralen i Göteborg kortlänk: <http://url.ca/86mxs>
- Tolk- och översättarinstitutet (TÖI) kortlänk: <http://url.ca/86mys>
- Sveriges tolkförbund (STOF) kortlänk: <http://url.ca/86mzj>
- Kultur i Väst: Tillgänglighet film- och scenkonst kortlänk: <http://url.ca/89qzq>
- Kultur i Väst: Det Goda Livet - för alla! kortlänk: <http://url.ca/8qb6n>
- Kultur i Väst: Policy för handikappfrågor kortlänk: <http://url.ca/8qb71>
- Öppet för alla - 12 museer i Norden kortlänk: <http://url.ca/89qtc>
- Funka Nu: Tjäna på tillgänglighet (tillgänglig webb) kortlänk: <http://url.ca/89qs2>
- WCAG 2.0 - tillgänglighetsstandard för webb, på svenska kortlänk: <http://url.ca/89qq7>
- Synskadades riksförbund, SRF, om Film och teater kortlänk: <http://url.ca/89lyi>
- SRF: Syntolkade museer kortlänk: <http://url.ca/89qyc>
- VGR: Förmeldingsteknisk tillgänglighet för utställningar och scenkonst (PDF) kortlänk: <http://url.ca/8qb5t>
- Länsstyrelsen i Västra Götaland: Tillgänglig Kulturmiljö kortlänk: <http://url.ca/8qb7o>

Adresser och Litteraturförteckning

[1] Kristina Alexanderson.

Omslagsfoto:

Out boating on the porch

<http://www.flickr.com/photos/kalexanderson/5941952223/>.

Flickr <http://www.flickr.com/photos/kalexanderson/>.

CC BY-NC-SA 2.0

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.0/>.

[2] Post och Telestyrelsen PTS.

<http://www.pts.se/>.

[3] Post och Telestyrelsen PTS. Innovation för alla.

<http://www.pts.se/sv/Funktionshinder/PTS-innovationstavling/>.

[4] Post och Telestyrelsen PTS. Tema kultur och fritid.

<http://www.pts.se/sv/Funktionshinder/PTS-innovationstavling/Avslutade-tavlingar/Kultur-och-fritid/>.

[5] Föreningen fri kultur och programvara FFKP. FFKPs webbsida.

<http://ffkp.se/>.

[6] Brukarstödcentrum - Handikappföreningarnas Samarbetsorgan.

<http://www.gbgsho.se/brukarstoedcentrum-.html>.

[7] Synskadades Riksförbund SRF.

<http://www.srf.nu>.

[8] Göteborgs Dövas Förening.

<http://www.gdf.nu>.

[9] Full Delaktighet. <http://fulldelaktighet.nu/>.

- [10] Göteborg & Co. <http://goteborg.com>.
Göteborg & Co
Box 29
401 20 GÖTEBORG.
- [11] Göteborg Stad Tillgänglighetsenheten på Fastighetskontoret.
<http://www.goteborg.se/wps/portal/fastighetskontoret>.
- [12] Projekt Utopia. <http://utopias.se>.
- [13] Sjöfartsmuseet Akvariet i Göteborg.
<http://www.goteborg.se/wps/portal/sjofartsmuseet>.
- [14] Lilliecrona Consulting Syntolkning. <http://www.syntolkning.nu/>.
- [15] Intressegruppen för Assistansberättigade - IFA.
<http://www.intressegruppen.info/>.
- [16] HSO. Hur många kunder missar du?
<http://www.hso.se/Global/Material/Projekt/Brukarpneler/HSOfolder.pdf>. Folder (PDF).
- [17] Handisam
Myndigheten för handikappolitisk samordning. <http://handisam.se/>.
- [18] Evenemang för alla. <http://evenemangforalla.se/>.
- [19] HSO
Handikappförbunden.
HSO material.
<http://www.hso.se/verksamhet/Material/Allmamt/>.
- [20] Boverket
Boverket om tillgänglighet.
<http://www.boverket.se/Tillganglighet/>.
- [21] Tillgänglighetsdatabasen.
PDF:er med information.
<http://www.vastsverige.com/sv/tillganglighetsdatabasen/artiklar/Pdf-er-for-nedladdning/>.

- [22] Göteborg Stad.
om skyltar.
<http://www17.goteborg.se/grafiskform/index10.htm>.
- [23] Handisam.
Ord som taggar.
<http://handisam.se/upload/ord-som-taggar.pdf>, 2007.
- [24] Handisam. Beställ ord som taggar.
http://handisam.se/Tpl/NormalPage____1493.aspx, 2007.
- [25] RFSL Riksförbundet för homosexuellas bisexuellas och transpersoners rättigheter. <http://www.rfsl.se>.
RFSL Förbundet
Box 350
101 26 Stockholm.
- [26] RFSL.
Ord som taggar.
http://handisam.se/Tpl/NormalPage____1493.aspx, 2007.
- [27] Handisam.
filmer om tillgänglighet.
http://handisam.se/Tpl/Movies____654.aspx.
- [28] Konsumentverket och Svensk Handel.
Tillgänglig butik en bra affär.
Webbplats:
<http://www.eko.kov.se/tillganglighet/butik-for-all-a/En-bra-affar/>.
<http://www.eko.kov.se/tillganglighet/>.
- [29] VGR med flera.
Tillgängliga och användbara miljöer.
PDF:
<http://www.vgregion.se/upload/Regionkanslierna/Handikappcommitt%C3%A9n/Riktlinjer%20och%20standard/RIKTLINJERklar%20med%20sarahs%20redigerings%20minskad%20filstorlek.pdf>.

